

درآمدی بر تبارشناسی مدیران فرهنگی جمهوری اسلامی

فرشاد مهملی پور

حسن دانایی فرد

چکیده

پیش از شناسایی نقاط قوت و ضعف مدیریت فرهنگی در کشور، می‌بایست درک درستی از ترکیب‌بندی فکری و فرهنگی مدیران ارشد آنها به‌دست آورد؛ از این‌رو سازمان‌های فرهنگی در ایران را می‌توان به سه گروه فرهنگی و هنری؛ آموزشی، علمی و تربیتی؛ و نظارتی و پشتیبانی تقسیم‌بندی کرد. مدیران هر کدام از این سازمان‌ها بر اساس شاخص‌هایی انتخاب شده‌اند و در تحقیق حاضر تلاش شده تا بخشی از این شاخص‌ها از منظر تبارشناسی و با تأکید بر الگوی سه‌سطحی لیکرت (تجربه، ارزش و نگرش) درباره مدیران ارشد عمده‌ترین سازمان‌های فرهنگی در ایران پس از انقلاب اسلامی (شامل وزارتخانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فن‌آوری، سازمان‌های صداوسیما، تبلیغات اسلامی و فرهنگی هنری شهرداری تهران، کمیسیون‌های فرهنگی و آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی و شورای عالی انقلاب فرهنگی) مورد سنجش و ارزیابی قرار گیرد. در این سازمان‌ها در سه دهه اخیر بالغ بر ۱۰۰ مدیر ارشد فعالیت داشته‌اند و میانگین عمر فعالیت اکثر آنها بیش از چهار سال بوده است؛ علاوه بر این، پژوهش حاضر واجد برخی یافته‌های غیر منطبق دیگر با باورهای رایج در باب سازمان‌های فرهنگی در ایران است که توجه بدان‌ها می‌تواند منجر به اصلاح برخی رویه‌ها در مدیریت کلان دستگاه‌های فرهنگی شود.

^۱ . دانشجوی دکتری سیاست‌گذاری فرهنگی دانشگاه باقرالعلوم (ع)، F.mahdipour@gmail.com

^۲ . دانشیار دانشگاه تربیت مدرس، hdanaee@modares.ac.ir .

واژگان کلیدی: سازمان‌های فرهنگی، تبارشناسی، جمهوری اسلامی، مدیران ارشد

مقدمه

مدیریت در پهنه فرهنگ، امری ذومراتب است؛ از سویی آشنایی با اصول مدیریت مورد نیاز است و از وجهی، فهم مقوله فرهنگ. و این دو امر در بسیاری موارد با یکدیگر جمع نمی‌شوند. مدیران فرهنگی در ۳۳ سال حاکمیت جمهوری اسلامی در ایران، دارای شناسنامه‌ای قابل بررسی و شناسایی‌اند که در این مجال بدین مهم پرداخته خواهد شد.

نوع، روش و قلمرو تحقیق

تحقیق حاضر، مطالعه‌ای توصیفی برای شناخت وضعیت مدیران نهادهای فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران است. در این تحقیق، گذشته‌نگرانه تلاش می‌شود تا مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف این حوزه، بررسی و معرفی گردد. تحقیق کاربردی حاضر همچنین می‌تواند به عنوان ابزاری مکمل برای ارائه الگوی انتخاب مدیران در حوزه فرهنگ و روش‌های رسیدن به این الگو و اجرای آن عمل کرده و در واقع مقدمات آن را فراهم آورد. از حیث روشمندی نیز این پژوهش، از روش پیمایشی بهره گرفته که گونه‌ای از تحقیقات توصیفی است و هدف آن اکتشاف، توصیف و تبیین است. مصاحبه ساختارمند و مشاهده از لوازم چنین تحقیقی است. از لحاظ زمانی، این تحقیق بازه زمانی بهمن ۱۳۵۷ تا بهمن ۱۳۹۰ را پوشش می‌دهد و نهادهایی را در برمی‌گیرد که در مقیاس ملی و در قبال عموم مردم مشغول فعالیت‌اند.

تبارشناسی مدیران فرهنگی جمهوری اسلامی، نگاهی تاریخی به روند تغییرات مدیریتی در حوزه فرهنگ در ایران دارد. برای دستیابی به این بازخوانی تاریخی به ناگزیر می‌بایست این مراحل را طی کرد:

- تعریف سازمان‌های فرهنگی و طبقه‌بندی آنها
- تعیین سازمان‌های فرهنگی مورد بررسی قرار گرفته
- تعیین بازه زمانی تحولات برای تبیین تغییرات

- توصیف وضعیت مدیران فرهنگی بر اساس شاخص‌های مورد نظر

هدف پژوهش

مهم‌ترین هدف پژوهش حاضر بررسی و شناخت نقاط قوت و ضعف وضعیت مدیران فرهنگی در کشور است.

ناکارآمدی در حوزه فرهنگ، تابع عوامل و متغیرهای گوناگونی است، اما بی‌گمان در این میان، مدیران فرهنگی نقشی بی‌بدیل و جایگزین‌ناشدنی ایفا می‌کنند. مطابق پاره‌ای تحقیقات در ایران (یاور، ۱۳۸۷: ۵)، مهم‌ترین نقاط ضعف مدیران فرهنگی، عبارت بوده است از چندشغله بودن، بی‌ارتباطی رشته تحصیلی با مسئولیت، تفویض اختیارات به دیگران، نداشتن حضور دائمی و مستمر، ناآشنایی با اصول مدیریتی، اتخاذ شیوه مدیریتی جلسه‌محورانه، ناآشنایی با حیطه وظایف و اختیارات و... بر این اساس و شاخص‌های دیگر می‌توان پس از شناسایی ترکیب‌بندی مدیران ارشد حوزه فرهنگ در جمهوری اسلامی، درباره میزان کارآمدی و کارایی آنان به قضاوت نشست. جالب توجه آن است که در بسیاری از الگوهای پیشنهادشده برای بررسی عملکرد سازمان‌های فرهنگی در کشور، توجهی به مقوله مدیران فرهنگی و جایگاه آنان در عملکرد نشده و بیشتر، شاخص‌هایی نظیر اعتبارات تخصیص‌یافته یا وضعیت نیروی انسانی مورد توجه بوده است.

محدودیت‌ها و دشواری‌ها

نبود سابقه‌ای روشن و مدون درباره اطلاعات مربوط به مدیران فرهنگی در ایران، مهم‌ترین مشکلی بود که در انجام این تحقیق وجود داشت. منابع اینترنتی، پایان‌نامه‌های دانشجویی و اسناد و کتب موجود در کتابخانه ملی و مجلس، مورد بررسی قرار گرفت و در پاره‌ای موارد نیز مصاحبه‌هایی انجام شد تا اطلاعات تکمیل شود؛ البته این هدف، به طور کامل محقق نشد.

علاوه بر این، فقدان اطلاعات در برخی حوزه‌ها سبب ضعف یا نارسایی در تحلیل نهایی گردید؛ به ویژه آنجا که می‌بایست سوابق مدیریتی مرتبط یا غیر مرتبط به کار گرفته می‌شد.

ضمناً در تشخیص پایگاه فکری - سیاسی افراد با عنایت به اوضاع و احوال زمانه و مسئولیت و شرایط کنونی، نام‌گذاری‌هایی صورت گرفته که می‌تواند در پاره‌ای موارد، نارسا باشد.

تعریف سازمان فرهنگی

دستیابی به تعریفی درباره «سازمان فرهنگی» کاری دشوار است. صندوق توسعه فرهنگی سازمان ملل، سازمان فرهنگی را سازمانی تعریف می‌کند که بیش از ۷۵ درصد بودجه آن صرف برنامه‌هایی می‌شود که به نحوی در چارچوب مفاهیم کارکردهای فرهنگی قرار می‌گیرد؛ اموری نظیر برگزاری جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها، کارگاه‌های آموزشی، تولید محتوا و... در یک تعریف دیگر برگرفته از شورای فرهنگی ماساچوست آمریکا، سازمان‌های فرهنگی به عنوان نهادهای فرهنگی، سازمان‌هایی نظیر موزه‌ها، مراکز آموزشی، تئاترها و... تعریف شده‌اند. برخی دیگر سازمان فرهنگی را سازمانی تعریف کرده‌اند که مأموریت و یا وظایف اصلی خود را از میان فعالیت‌های فرهنگی انتخاب کرده است (جعفری، ۱۳۸۷) و در اینجا می‌توان دو نوع از سازمان‌ها را شناسایی کرد: سازمان‌هایی که در حوزه فرهنگ متکفل مسئولیت‌اند و سازمان‌هایی که با استفاده از پدیدارهای فرهنگی در حال خدمت‌رسانی به مخاطبان‌اند.^۱

طبقه‌بندی سازمان‌های فرهنگی

مراد از سازمان در این مباحث، فعالیت‌های هدف‌دار، منظم و برنامه‌دار، دارای راهبرد و سازمان‌یافته است و از این منظر تمامی تشکیلات فرهنگی حاکمیتی در ایران، شکلی سازمانی دارند. سازمان‌های فرهنگی موجود در کشور را می‌توان با استفاده از سه متغیر مختلف تقسیم‌بندی کرد:

ارتباطات حاکمیتی؛ در اینجا منظور وابستگی سازمان مذکور به جزء مشخصی در هرم حکمرانی ملی است. در یک تقسیم‌بندی نهاد رهبری، نهاد دولت، نهاد مجلس، نهاد قضایی و نهادهای عمومی را می‌توان شناسایی کرد. سازمان‌های مردم‌نهاد و بخش خصوصی به

۱ در قانون برنامه اول به شکلی پراکنده و نامنسجم ۹ سازمان متولی امور فرهنگی در کشور معرفی شده‌اند و در برخی موارد نهادهایی نظیر مساجد نیز به عنوان سازمان فرهنگی مورد توجه قرار گرفته‌اند (ر.ک صالحی‌امیری، ۱۳۸۷: ۲۱۶).

دلیل نداشتن وابستگی مشخص حاکمیتی از شمول این بحث کنار گذاشته شده‌اند. موضوع و کارکرد؛ سازمان‌های فرهنگی در کشور، متکفل مجموعه متنوعی از موضوعات‌اند. این وظایف عمدتاً متکی بر اصل سوم قانون اساسی است که دولت را موظف به ایجاد محیطی مساعد برای رشد فضایل اخلاقی، بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی، آموزش و پرورش و آموزش عالی، تقویت روحیه بررسی و تتبع و ابتکار در تمام زمینه‌های علمی، فنی، فرهنگی و اسلامی و... می‌کند. از این منظر می‌توان سازمان‌های فرهنگی را در دسته‌بندی سازمان‌های فرهنگی - هنری، تربیت‌بدنی، مذهبی - انقلابی، مشورتی - نظارتی، پشتیبانی و خدمات فرهنگی جای داد (جعفری، ۱۳۸۷: ۵) یا اینکه آن‌ها را به سازمان‌های عمومی فرهنگی، آموزشی و پرورشی و بخش‌های فرهنگی سازمان‌های غیر فرهنگی تقسیم‌بندی کرد (اهرامی، ۱۳۸۷: ۳). و یا با تکیه بر تعریف سه‌وجهی فرهنگ (بنیادی، تخصصی و عمومی)، سازمان‌ها را نیز به همین منوال تقسیم‌بندی کرد (ناظمی اردکانی، ۱۳۸۵: ۶).

بنیادی	موضوع اصلی در این بخش تعیین خطوط کلی، زیربناها و آرمان‌های فرهنگی است؛ یکی از فرآورده‌های بسیار مهم این بخش که کلیه فعالیت‌های توسعه اجتماعی به آن متکی است، مبانی معرفتی مورد نیاز است؛ یعنی اندیشه سیاسی، اندیشه فرهنگی، اندیشه نخبگان فرهنگی جامعه که در برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت‌های فرهنگی دخالت چندانی ندارند. کلیه سازمان‌هایی که به شکل مستقیم و غیر مستقیم در فرآیند تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری، خط‌مشی‌گذاری و پشتیبانی سازمان‌های فرهنگی، هنری، آموزشی، علمی و تربیتی دخالت دارند در این حوزه قرار می‌گیرند.
تخصصی	در این بخش، اصول و خطوط کلی فرهنگ جامعه که در بخش فرهنگ بنیادی ساخته شده است توسط گروهی خاص از اندیشمندان و متخصصان هر بخش از فرهنگ مورد بررسی قرار گرفته و زمینه‌های مفهومی یافته، قابلیت استفاده برای اجرا می‌یابد. در واقع این گروه همچون شبکه‌ها و عواملی، تولیدات فرهنگی را در بستری خاص ساخته و پرداخته و به مجریان فعالیت‌های فرهنگی عرضه می‌دارند. مراکز و افرادی نظیر مراکز تحقیقاتی و مطالعاتی، دانشگاه‌ها، محافل و انجمن‌های تخصصی و برنامه‌ریزان امور فرهنگی، تربیتی و علمی در این گروه قرار می‌گیرند. این گروه به عنوان حلقه واسط بین بنیادگذاران فرهنگی و ارائه‌کنندگان فعالیت‌های فرهنگی عمل می‌کنند.
عمومی	در این بخش، مفاهیم و دست‌آوردهای فرهنگی در قالب‌های مختلف و از طریق نرم‌افزارها و ابزارهای گوناگون به جامعه عرضه می‌شود. این مفاهیم بر حوزه تمایلات، اندیشه‌ها و رفتارها تأثیر می‌گذارند و می‌تواند آن‌ها را در جهت تکامل و یا تنازل توسعه دهند. کلیه سازمان‌هایی که به شکلی مستقیم در امر تولید محصولات و محتواهای فرهنگی و هنری عاملیت داشته باشند، در این دسته جای می‌گیرند. بخش‌های مرتبط سازمان‌های غیر فرهنگی نیز در این گروه قرار دارد. منظور از تولید محصول یا محتوای فرهنگی، همه اقداماتی است که در این حوزه‌ها انجام می‌شود: میراث فرهنگی و گردشگری، رسانه‌های دیداری، شنیداری، دیجیتالی و مکتوب، کتاب و مدارک فرهنگی و هنرهای سنتی و مدرن، در واقع همه پدیده‌های فرهنگی موضوع بحث در این حوزه‌اند.

(جدول ۱)

بودجه؛ شاخص تأثیرگذار و تعیین کننده بودجه عمومی نیز مسئله‌ای بسیار حائز اهمیت در تشخیص جایگاه سازمان‌های فرهنگی در کشور است؛ زیرا سازمان‌های فرهنگی بسیاری (مطابق برخی شمارش‌ها بالغ بر ۶۰ سازمان مستقیماً متولی امور فرهنگی - هنری‌اند) می‌توانند در دسته‌بندی نهایی شاخص بودجه تعیین کننده باشند. بر اساس این تعاریف می‌توان سازمان‌های فرهنگی موجود در کشور را تقسیم‌بندی کرده، در جدول ۱-۲ جای داد.

نهاد عمومی ۲	نهاد مجلس	نهاد دولت	نهاد رهبری	جایگاه
				حاکمیتی موضوع و کارکرد
سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران مؤسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام (ره) سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران معاونت اجتماعی شهرداری تهران آستان قدس رضوی	کتابخانه و مرکز اسناد مجلس	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی فرهنگستان هنر فرهنگستان زبان و ادب فارسی سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران سازمان اوقاف و امور خیریه سازمان حج و زیارت سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی	ستاد مرکزی اقامه نماز دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی سازمان تبلیغات اسلامی و حوزه هنری مرکز رسیدگی به امور مساجد واحدهای فرهنگی سپاه پاسداران و بسیج مستضعفین شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی	فرهنگی و هنری
شورای عالی حوزه‌های علمیه مرکز خدمات حوزه		وزارت آموزش و پرورش و کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	نهاد نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه‌ها	آموزشی، علمی و تربیتی

۱. به نظر می‌رسد قوه قضاییه به طور رسمی و مستقیم فاقد نهادی است که بتوان آن را به عنوان یک نهاد فرهنگی شناسایی کرد. با این وجود در مواردی نظیر عضویت در کمیته فیلترینگ اینترنت یا دادگاه مطبوعات، حضور غیر مستقیم دستگاه قضایی در امور فرهنگی کاملاً محسوس و اثرگذار است.

۲. مؤسسه یا نهاد عمومی غیر دولتی، واحد سازمانی مشخصی است که دارای استقلال حقوقی است و با تصویب مجلس شورای اسلامی ایجاد شده یا می‌شود و بیش از پنجاه درصد بودجه سالانه آن از محل منابع غیر دولتی تأمین می‌گردد و عهده‌دار وظایف و خدماتی است که جنبه عمومی دارد. ماده سه قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۸ بهمن ۱۳۸۶.

علمیه دانشگاه آزاد اسلامی		جهاد دانشگاهی وزارت ورزش و جوانان وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری و پژوهش‌ها و دانشگاه‌های وابسته یا تحت پوشش وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و پژوهش‌ها و دانشگاه‌های وابسته یا تحت پوشش سازمان فنی و حرفه‌ای فرهنگستان علوم بنیاد ملی نخبگان معاونت علمی و فن آوری رئیس‌جمهور سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	جامعه المصطفی العالمیه ستاد امریه معروف و نهی از منکر	
	کمیسیون فرهنگی مجلس کمیسیون آموزش و تحقیقات	معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور سازمان مطالعه و تدوین کتاب علوم انسانی	شورای عالی انقلاب فرهنگی و شوراهای وابسته	نظارتی و پشتیبانی

(جدول ۲)

طبقه‌بندی مدیران در سازمان‌های فرهنگی

رویکردهای متفاوتی در بحث طبقه‌بندی مدیران وجود دارد. برخی از آنان مدیران را به دو دسته کلی راهبردی و اجرایی (میانی و عملیاتی) دسته‌بندی می‌کنند؛ مدیران راهبردی، فعالیت‌های مرتبط با سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، هدایت و نظارت را بر عهده دارند و مدیران اجرایی، عملیاتی کردن تصمیمات اتخاذشده را در سطح واحد مربوطه یا حوزه مأموریت. روشن است که در اینجا تداخل مأموریت‌های سازمان‌ها یا مدیران فرهنگی موضوع بحث نیست و علاوه بر آن، به‌طور مشخص مدیران راهبردی حوزه فرهنگ مورد توجه‌اند. این توضیح ضروری است که معمولاً در سازمان‌های فرهنگی، مدیریت‌هایی کلان وجود دارند که نوعاً موضوعات اداری، مالی، فنی یا پشتیبانی، در حوزه مسئولیت آن‌ها قرار دارد و از آنجا که این مدیریت‌ها از منظر این

پژوهش، در نسبت با مدیران مرتبط با مسائل فرهنگی در رده دوم قرار دارند، مورد بررسی این پژوهش قرار نگرفته‌اند.

در واقع در اینجا مراد از «مدیران راهبردی سازمان‌های فرهنگی»، آن دسته از مدیرانی‌اند که می‌توان به آن‌ها عنوان مدیر فرهنگی را اطلاق کرد. در واقع در اینجا موضوع اصلی، تحقق اهداف فرهنگی مصرح در قوانین بالادستی جمهوری اسلامی است، نه آن‌چنان که تصور می‌شود، صرف اداره یک سازمان فرهنگی بر اساس روش‌های عام مدیریتی (نائینی، ۱۳۸۹: ۱).

شاخص‌ها

مدیران سازمان‌های فرهنگی بر اساس شاخصه‌های مختلفی انتخاب می‌شوند؛ برخی از این شاخصه‌ها، مأخوذ از عملکرد یا انتظاراتی است که از یک سازمان می‌رود. شاخص‌ها را می‌توان در سه حوزه تمایلات و ارزش‌ها، اندیشه‌ها و آگاهی‌ها و حوزه رفتارها بررسی کرد (حبیبی، ۱۳۷۹)، با این وجود بسته به جایگاه ساختاری سازمان و حوزه عملکرد موضوع کاری آن، شاخص‌ها، انتصاب و ارتقاء آنها متفاوت خواهد کرد.

در تحقیقی شاخص‌های اهل علم و پژوهش بودن، میل به تکامل و پیشرفت، آزاداندیشی در امور فرهنگی، اعتقاد به امنیت فردی و اجتماعی، عدالت‌خواهی، نوع‌دوستی (انسان‌دوستی)، اعتقاد به مشارکت مردم، عشق و پایبندی به فرهنگ ملی، گرایش درونی به امور فرهنگی و هنری، مؤمن بودن (دین‌داری)، وجدان کاری (و انضباط اجتماعی) و اعتقاد به نظم و قانون برای حوزه تمایلات، قدرت استدلال و استنتاج ذهنی، جامع‌نگری (نگرش سیستمی)، آینده‌نگری، نگرش مثبت به امور، استقلال فکری، نظام فکری منسجم، نوآوری

و خلاقیت ذهنی، شناخت نظریه‌ها و تئوری‌های فرهنگی، شناخت عناصر تشکیل‌دهنده فرهنگ، شناخت زیربنای فکری فرهنگ‌ها، شناخت سازوکارهای تبادل فرهنگی، احترام به فرهنگ‌های بومی و منطقه‌ای، شناخت تأثیر متقابل عوامل فرهنگی و غیر فرهنگی، شناخت تأثیر فعالیت‌های فرهنگی بر مردم، شناخت روند تحولات جهانی فرهنگ‌ها، شناخت شرایط و مقتضیات زمان و مکان، شناخت ابزارهای جدید ارتباطی و فرهنگی و شناخت نقش مردم در فعالیت‌های فرهنگی برای حوزه اندیشه و رعایت اصول اخلاق اسلامی، خودشناسی، اعتماد به نفس، انجام فرایض مذهبی، پرهیز از خشونت و برخوردهای غیر فرهنگی، قدرت تحمل مشکلات (سعه صدر)، وجاهت اجتماعی، صبر و شکیبایی، مسئولیت‌پذیری، الهام‌بخشی به دیگران، احتراز از پیش‌داوری، صراحت و صمیمیت در روابط، انعطاف‌پذیری، بهره‌گیری از تجارب خود و دیگران، تصمیم‌گیری بر اساس مطالعه و کار کارشناسی، تخصص در مورد فعالیت‌های سازمان، مشارکت در کارهای گروهی، عمل بر اساس برنامه، تجزیه و تحلیل عمیق امور (ژرف‌نگری)، تکیه بر قوانین و سیاست‌های فرهنگی نظام، قاطعیت در اجرای تصمیمات مطلوب و میزان اهمیت شاخص‌ها برای حوزه رفتار در نظر گرفته شده است (کاوسی، ۱۳۸۸).

شاخص‌های مورد بررسی

مسئله اصلی در تحقیق حاضر، توصیف شاخص‌هایی است که با استفاده از یک پیمایش اسنادی - توصیفی، قابلیت تشخیص داده شدن داشته باشند. در واقع، اصلی‌ترین ویژگی یک مدیر فرهنگی، توانایی شناخت واقع‌بینانه از شرایط و موقعیت اجتماعی - فرهنگی حوزه مدیریت خود و جامعه است (ناظمی اردکانی، ۱۳۸۵: ۴) و این ویژگی را به آسانی نمی‌توان مورد ارزیابی قرار داد. روشن است بسیاری از شاخص‌ها نظیر این موارد چندان قابل سنجش در چنین چارچوبی نیست:

الف. تفکر راهبردی / تفکر تحلیلی / خلاقیت در تطبیق / حل مسئله

ب. پیگیری و نتیجه‌گرایی / مدیریت تعرض / مدیریت تیمی / مدیریت دانشجویان /

مربی‌گری و توانمندسازی

ج. فهم مالی / انسان‌شناسی فرهنگی / جامعه‌شناسی شهری / زیبایی‌شناسی

د. شبکه‌سازی / جلب اعتماد / ارتباطات شفاهی / ارتباط کتبی / آراستگی و انعطاف‌پذیری

هـ. پایبندی به اصول و ارزش‌ها / مسئولیت‌پذیری / رهبری / روحیه خدمت / کار در

شرایط ابهام

کلیه مدیران شاغل در سمت‌های آموزشی و فرهنگی در دانشگاه‌ها، آموزش و پرورش، سازمان میراث فرهنگی، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، در دو سطح میانی و عالی در تحقیقی که سال ۱۳۸۲ انجام شده است، این موارد را به عنوان اصلی‌ترین معیارهای انتخاب مدیر فرهنگی مورد توجه قرار داده‌اند (ناظمی اردکانی، ۱۳۸۵: ۱۱-۱۲): دوره آموزشی مرتبط در بدو انتصاب، داشتن سابقه فعالیت مدیریتی و اجرایی، انجام دوره کارآموزی در کنار مدیر قبلی، توانایی و مهارت مدیریتی و داشتن سوابق پژوهشی و نگارشی.

از آنجا که داشتن دانش و مهارت لازم برای قرار گرفتن در سمت‌های مدیریتی ضروری است، بر اساس تقسیم‌بندی سه‌گانه لیکرت تجربه، ارزش، اطلاعات و نگرش را می‌بایست مورد شناسایی قرار داد (ازگلی، ۱۳۸۵: ۱۷). بر این اساس شاخص‌هایی که در تحقیق حاضر مورد توجه بوده‌اند، به قرار زیر است:

الف. تجربه؛ سن، جنسیت، مدت‌زمان مسئولیت، سوابق مدیریتی مرتبط یا غیر مرتبط.

ب. اطلاعات؛ مدرک دانشگاهی یا حوزوی در زمان تصدی مسئولیت و میزان

ارتباط آن با مسئولیت مذکور (گرایش تحصیلی)، سوابق پژوهشی یا نگارشی مرتبط یا غیر مرتبط.

ج. ارزش و نگرش؛ پایگاه فکری یا سیاسی، نحوه انتخاب (انتخاب، انتخاب -

انتصاب و انتصاب).

این شاخص‌ها بیشتر ذیل عنوان عوامل زندگی‌نامه‌ای (Biographical Factors) قابل

دسته‌بندی‌اند.

از آنجا که حجم سازمان‌های فرهنگی عمل‌کننده در فضای عمومی کشور، بسیار

زیاد و متنوع است و رصد تمامی آن‌ها امری زمان‌بر و فرسایشی است، با عنایت به متغیر سوم (بودجه)، از هر کدام از حوزه‌های عملکردی فوق‌الذکر (جدول شماره ۲) به ترتیب این سازمان‌ها برای بررسی انتخاب شده‌اند:

۲۶. گروه فرهنگی و هنری

a. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

b. سازمان صداوسیما

c. سازمان تبلیغات اسلامی

d. شهرداری تهران (سازمان فرهنگی هنری و معاونت اجتماعی)

۲۷. گروه آموزشی، علمی و تربیتی

a. وزارت آموزش و پرورش

b. وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری

۲۸. گروه نظارتی و پشتیبانی

a. شورای عالی انقلاب فرهنگی

b. کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی

c. کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی

در این سازمان‌ها، به جز در مورد وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان صداوسیما، سطح اصلی مدیریت این سازمان‌ها (رئیس یا وزیر و یا دبیر) مورد بررسی قرار گرفته است.

۱. برای این منظور قوانین بودجه کشور طی شش سال گذشته مورد بررسی قرار گرفته است.

۲. از بررسی مراکز چون دانشگاه آزاد اسلامی، دانشگاه امام صادق (ع)، آستان قدس رضوی و... نیز به دلیل میزان اندک جابه‌جایی مدیران ارشد آن‌ها خودداری شد.

۳. جامعه‌المصطفی دومین جذب‌کننده بودجه‌های فرهنگی در گروه آموزشی، علمی و تربیتی است و از آنجا که تغییرات مدیریتی آن طی ۵ ساله گذشته اندک بوده، از بررسی آن صرف‌نظر گردید.

۴. وزارت ورزش و جوانان پس از ادغام دو سازمان ملی جوانان و تربیت‌بدنی، در ۸ دی ۸۹ ایجاد شده است، اما از آنجا که تا کنون تنها یک مدیر داشته، از بررسی آن صرف‌نظر گردیده است.

ردیف	نام و نام خانوادگی	تجربه							اطلاعات	ارزش و نگرش				
		طول مدت مسئولیت	تاریخ تولد	سمت	سوابق مدیریتی مرتبط	سوابق غیر مرتبط	مدیرک حوزوی یا دانشگاهی	نگادش		سوابق پژوهشی یا سلسله	نحوه انتخاب			
											انتصابی	انتخابی-انتصابی	انتخابی	
		طول مدت مسئولیت	تاریخ تولد	سمت	سوابق مدیریتی مرتبط	سوابق غیر مرتبط	مدیرک حوزوی یا دانشگاهی	نگادش	سوابق پژوهشی یا سلسله	پایگاه فکری یا سلسله	انتخابی	انتخابی-انتصابی	انتصابی	
		زمان آغاز و پایان مسئولیت			در زمان قبول مسئولیت مورد نظر	در زمان قبول مسئولیت مورد نظر	در زمان قبول مسئولیت مورد نظر	در زمان قبول مسئولیت مورد نظر	در زمان قبول مسئولیت مورد نظر	در زمان قبول مسئولیت مورد نظر	مدیران سازمان‌های فرهنگی معمولاً به سه شیوه انتخاب می‌شوند: انتخاب هیئت امناء، هیئت مدیره و... پیشنهاد مقام بالادست و تصویب نهاد مسئول انتصاب از سوی مقام بالادست			

گروه فرهنگی و هنری

۱- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

اولین، بزرگ‌ترین و مشهورترین سازمان فرهنگی کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است. اهمیت این وزارتخانه تا بدان پایه است که طبق عرفی رایج در جمهوری اسلامی، وزیر فرهنگ و ارشاد با نظر و مشورت رهبری انتخاب می‌شود و یکی از محدود وزارتخانه‌هایی است که امام خمینی (ره) در وصیت‌نامه خود بدان توجه کرده‌اند.

در ۱۷ اسفند ۱۳۵۷ در پی ادغام دو وزارتخانه فرهنگ و هنر و علوم و آموزش عالی دوران پهلوی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی تشکیل شد؛ سپس در ۷ خرداد ۱۳۵۸ وزارت اطلاعات و جهانگردی به وزارت ارشاد ملی و در سال ۱۳۵۹ به وزارت ارشاد اسلامی تغییر نام داد. طی این سال و سال پس از آن، برخی واحدهای مرتبط با امور فرهنگی - هنری (مثل موزه‌ها یا امور سینمایی) از وزارت فرهنگ و آموزش عالی منتزع و در وزارت ارشاد اسلامی ادغام شد (نائینی، ۱۳۸۹: ۷۸). سرانجام در اسفند

۱۳۶۵ نام وزارت ارشاد اسلامی به فرهنگ و ارشاد اسلامی تغییر یافته و در قانون مصوب ۲۳ اردیبهشت ۱۳۶۶، قانون این وزارتخانه تأیید می‌شود (فتاحی اردکانی، ۱۳۸۵: ۱۱). در سال ۱۳۸۳ نمودار نهایی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در قالب شش معاونت شامل چهار معاونت تخصصی و دو معاونت پشتیبانی به تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور رسید و برای اجرا ابلاغ گردید. علاوه بر وزیر، برخی معاونان حوزه ستادی یا سازمان‌های وابسته دارای اهمیتی راهبردی در حوزه مسائل فرهنگی به شمار می‌روند و در اینجا معاونت‌های امور سینمایی، سمعی و بصری، امور هنری، امور فرهنگی و امور مطبوعاتی و اطلاع‌رسانی و سازمان‌های فرهنگ و ارتباطات اسلامی و خبرگزاری جمهوری اسلامی و هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

۹۰

ردیف	نام و نام خانوادگی	تجربه				اطلاعات	ارزش و نگرش	
		مسئولیت	تاریخ تولد	سوابق غیر مرتبط				
				مبدأ	طول			
انحصار	انتخابی - انتصابی	انتخابی	پایان	آغاز	سوابق مدیریتی مرتبط	سوابق پژوهشی یا نگارشی	مدیرک جویری یا دانشگاهی	
	حکم مهدی بازرگان	عضو نهضت آزادی	۵ بهمن ۵۸	۱۳۶۰ مرداد	عضو مؤسس حسینیه ارشاد	کارشناسی ادبیات عرب - تهران	چپ	چپ (اصلاح طلب)
	حکم امام خمینی (ره)	عضو نهضت آزادی	۲۴ بهمن ۵۷	۱۳۵۹ شهریور	عضو حقوقدان تدوین قانون اساسی اول	کارشناسی ادبیات عرب - تهران	چپ	خط و فرهنگ زمینه‌های استکباری ترجمه لایحه نهج البلاغه شکوه تنبلی بر سکوت بند (زندگی‌نامه ابوترغاب)
	ناصر میناچی	وزیر تنبلیات و چهارگزی (ولایت موقت) و وزیر ارشاد ملی (ولایت مشروط خورای انقلاب)	۱۳۱۰	۱۳۳۱	عضو حقوقدان تدوین قانون اساسی اول	کارشناسی ادبیات عرب - تهران	چپ	قلمی شروع دادگاه انقلاب نماینده تهران در مجلس اول
	عباس دوزدوزانی	وزیر تنبلیات و چهارگزی (ولایت موقت) و وزیر ارشاد ملی (ولایت مشروط خورای انقلاب)	۱۳۱۰	۱۳۳۱	عضو حقوقدان تدوین قانون اساسی اول	کارشناسی ادبیات عرب - تهران	چپ	قلمی شروع دادگاه انقلاب نماینده تهران در مجلس اول
	عبدالمجید معادیخواه	وزیر تنبلیات و چهارگزی (ولایت موقت) و وزیر ارشاد ملی (ولایت مشروط خورای انقلاب)	۱۳۱۰	۱۳۳۱	عضو حقوقدان تدوین قانون اساسی اول	کارشناسی ادبیات عرب - تهران	چپ	قلمی شروع دادگاه انقلاب نماینده تهران در مجلس اول

۱. با استعفای معادیخواه در مرداد ۶۱، نخست‌وزیر وقت به مدت چهارماه سرپرستی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی را عهده‌دار بود.

۲ - سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

به منظور ایجاد تمرکز در مدیریت و برخورداری از سیاست‌گذاری واحد و هماهنگی در فعالیت‌های فرهنگی و تبلیغی خارج از کشور و نیز استفاده بهینه از امکانات مادی و معنوی موجود، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی در سال ۱۳۷۴ تأسیس شد. از آنجا که به لحاظ حقوقی سازمان مذکور وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است، در همین بخش مورد بررسی قرار می‌گیرد.^۱

ارزش و نگرش	اطلاعات		تجربه				نام و نام خانوادگی	ردیف	
	نحوه انتخاب	پایگاه فکری یا سیاسی	سوابق پژوهشی یا نگارشی	مدیرک حوزوی یا دانشگاهی	سوابق مدیریتی مرتبط	عضو شورای مرکزی و وظایف ممتاز تهران			طول مدت مسئولیت
انتخابی	انتخابی - انتصابی						پایان	آغاز	
به پیشنهاد وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، تأیید شورای عالی سازمان و تأیید رهبر معظم انقلاب	انتخابی	اصول گرا	تألیف کتاب: اسواء علی طریق الوجوده الاسلامیه (۱۳۷۸) الشفق الودوب، انی تکتبمه یاوایلا لأهل البیت (علیه‌السلام) (۱۳۷۲) بیرون قانون اساسی در مذاکره کن (۱۳۶۶) حقوق بشر بین‌دینگانه اسلامی و جهانی (۱۳۶۶) امام خمینی (ره) و پیادری اسلامی (۱۳۶۴) و...	مدیرکل امور فرهنگی و ارتباطات در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (۱۳۷۴ تا ۱۳۷۸) مدیرکل امور فرهنگی و ارتباطات در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (۱۳۷۲ تا ۱۳۷۴) مدیرکل امور فرهنگی و ارتباطات در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (۱۳۶۶ تا ۱۳۷۲) مدیرکل امور فرهنگی و ارتباطات در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (۱۳۶۴ تا ۱۳۶۶)	عضو شورای مرکزی و وظایف ممتاز تهران	۱۳۸۰	۱۳۶۴ (از تأسیس)	رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات	محمدعلی تسخیری
به پیشنهاد وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، تأیید شورای عالی سازمان و تأیید رهبر معظم انقلاب	انتخابی	اصول گرا	ارائه مقالات: حقیقت اسلام و نقش آن در جامعه کنونی / کنتراس بین‌المللی آئینده اسلامی در ایران - همکاری اقتصادی و تجربه‌های جهانی شدن در جهان اسلام / همایش جهانی شدن و همکاری‌های اقتصادی کشورهای اسلامی تهران	تخصیص عنوان و پوزدکتوری / عضو هیأت مدیره و مدیرکل امور فرهنگی و ارتباطات در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (۱۳۸۶ تا ۱۳۸۹) مدیرکل امور فرهنگی و ارتباطات در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳)	رئیس سازمان تبلیغات اسلامی نماینده مقام معظم رهبری در دانشگاه	۲۷ شهریور ۱۳۸۶	۱۳۸۰	رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات	محمد محمدی عراقی
به پیشنهاد وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، تأیید شورای عالی سازمان و تأیید رهبر معظم انقلاب	انتخابی	اصول گرا		کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دکتری مدیریت استراتژیک قائم مقام و سرپرست معاونت بین‌الملل دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۶۹-۸۴) قائم مقام و سرپرست معاونت بین‌الملل دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۶۹-۸۴) نماینده دایم سازمان ملل ژنو و یونیورسیتی آلمان فدرال (۲۰۰۳-۶۹) معاونت، مسئولیت‌های متعدد	سفیر ایران در آمریکا، دفتر نمایندگی دائم سازمان ملل ژنو و یونیورسیتی آلمان فدرال (۲۰۰۳-۶۹) معاونت، مسئولیت‌های متعدد	۲۰ مهر ۱۳۸۹	۲۹ مهر ۱۳۸۶	رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات	مهدی مصطفوی
						۱۳۳۲			

۱. طبق ماده ۱۴ اساسنامه سازمان فرهنگ و ارتباطات، رئیس این سازمان از بین شخصیت‌های فرهنگی کشور که مدیر و مدیر و آشنا به مسائل بین‌المللی باشند، از سوی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی پیشنهاد و پس از تأیید شورای عالی و موافقت مقام معظم رهبری با حکم وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی برای مدت سه سال منصوب می‌شود؛ تجدید انتخاب وی با موانع است.

به پیشنهاد وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، تأیید شورای عالی سازمان و تأیید رهبر معظم انقلاب	اصول خرا	عضو هیئت علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی	دکتر علوم سیاسی / فرانسه کارشناسی ارشد معارف اسلامی و علوم سیاسی / المعهد عالی	مدان آموزشی و پژوهشی وزارت امور خارجه مدان فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، متعلق به مؤسسه مرکزی اسناد انقلاب اسلامی	مدان آموزشی دانشگاه حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی - مدیر دفتر مطالبات سیاسی مرکز پژوهش‌های مجلس	تاکون	۲ آبان ۱۳۸۹	۱۳۴۲	رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات	محمدباقر خرمشاد
--	----------	--	--	--	--	-------	-------------	------	------------------------------	-----------------

(جدول ۴)

۳ - صداوسیما جمهوری اسلامی ایران

این سازمان که تصرف آن نقشی محوری در به پیروزی رسیدن انقلاب اسلامی داشت، مطابق قانون اساسی اول (اصل ۱۷۵)، زیر نظر شورای سرپرستی منتخب قوای سه‌گانه اداره می‌شود، اما در قانون اساسی دوم (اصل؟؟؟) نصب و عزل رئیس سازمان صداوسیما با مقام رهبری و نظارت بر آن، بر عهده شورایی مرکب از قوای سه‌گانه تعیین شد. قانون نحوه اداره صدا سیما در ۱۳۵۹، در ۱۳۶۱، قانون خط‌مشی کلی و اصول برنامه‌ها و در ۱۳۶۲، اساس‌نامه سازمان صداوسیما به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است. بودجه صداوسیما در سال ۹۰ مبلغ ۱۰،۰۱۹،۷۲۱ هزار میلیون ریال بوده است (لایحه بودجه سال ۱۳۹۰، ۱۳۸۹: ۱۱۰).

۹۳

۱. تدوین و تصویب قانون جدید اداره صداوسیما در سال‌های اخیر از جمله مسائل مطرح در کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی بوده است.

ارزش و نگرش	اطلاعات		تجربه				نام و نام خانوادگی	ردیف			
	نخوه انتخاب	پایگاه فکری یا سیاسی	سوابق پژوهشی یا نگارش	مدرك حوزوی یا دانشگاهی	سوابق مدیریتی	سوابق غیر مرتبط			طول مدت مسئولیت	تاریخ تولد	سمت
انتخاب از سوی رئیس دولت موقت	لیبرال (نهضت آزادی)		کارشناسی زبان انگلیسی / آمریکا		عضو انجمن اسلامی دانشجویان ایرانی در اروپا - عضو شورای انقلاب - نامزد اولین دوره انتخابات ریاست جمهوری در ایران	۵۸	۱۳۵۷ بهمن ۲۳	۱۳۱۴	مدیر رادیو تلویزیون ملی ایران (دولت موقت)	صادق قطب‌زاده	
انتخاب از سوی رهبر کبیر انقلاب اسلامی	کارگزاران		کارشناسی ارشد مدیریت / آمریکا		عضو مؤسس انجمن اسلامی دانشجویان ایران در آمریکا	۱۳۳۳	۴ تیر ۱۳۶۶	۱۳۳۱	مدیرعامل سازمان صداوسیما	محمد هاشمی رفسنجانی	

۱. پس از برکناری قطب‌زاده از مدیرعاملی صداوسیما در آذر ۵۸، یک شورای شش‌نفره از سوی شورای انقلاب به عنوان شورای سرپرستی صداوسیما معرفی گردید. پس از انتخاب ابوالحسن بنی‌صدر به عنوان اولین رئیس‌جمهور، او اعضای شورای مذکور را به سه نفر تقلیل داد و در آن تغییراتی به وجود آورد. این سبک اداره صداوسیما تا تعیین اولین مدیرعامل صداوسیما از سوی امام ادامه پیدا کرد. در این دوره افراد مختلفی نام قائم‌مقام سرپرست را داشته‌اند که از جمله آنان می‌توان به فراهی (که وی در اواخر ۵۸ به‌عنوان سفیر ایران در چین منصوب می‌شود)، محمد مبلغی اسلامی از چهره‌های نزدیک به بنی‌صدر (که از نوروز ۵۹ تا آبان همان‌سال قائم مقام صداوسیما بوده است) و علی لاریجانی از اواخر ۵۹ تا تیر ۶۰ اشاره کرد. علاوه بر این چهره‌های مختلفی نیز عضو شورای سرپرستی صدا و سیما منصوب قوای سه‌گانه بودند که از میان آن‌ها می‌توان به این موارد اشاره کرد: علی‌اکبر محتشمی‌پور و عبدالله نوری (پاییز ۵۹)، محمد موسوی‌خوئینی‌ها (۱۳۵۹)، غلامعلی حدادعادل، شمس‌آل احمد و... حسن آیت در جلسه ۱۹ آبان ۵۹ مجلس با اشاره به این تغییرات پی‌درپی در شورای سرپرستی صداوسیما می‌گوید: از ابتدای پیروزی انقلاب تا حالا بارها لازم شده است که شورای سرپرستی رادیو و تلویزیون عوض بشود. در این باره دو نکته قابل توجه دیگر نیز وجود دارد: اول آنکه به‌دلیل وجود خلأ قانونی و سرعت تحولات سیاسی، متولی یا سرپرست صداوسیما گاهی از سوی نخست‌وزیر (قطب‌زاده)، گاهی رئیس‌جمهور (مبلغی اسلامی) و در موارد آخر توسط رئیس دیوان عالی کشور (محتشمی‌پور و نوری) منصوب شده است. ثانیاً مدیر شبکه ۲ به صورت مستقل از سرپرست یا مدیرعامل فعالیت می‌کرده و در پاره‌ای موارد یک عضو شورای سرپرستی (مثلاً محمدحسین طارمی) مدیر این شبکه نیز بوده است.
۲. پس از وقایع ۷ تیر ۶۰، نام حدادعادل به عنوان سرپرست مطرح می‌شود، ولی این تصمیم جنبه عملی نیافته و محمد هاشمی در این سمت قرار می‌گیرد (هاشمی رفسنجانی، ؟؟؟، عبور از بحران خاطرات ۱ یا ۲۳ تیر ۶۰).
۳. این انتصاب از سوی امام پس از آن صورت می‌گیرد که شورای سرپرستی صدا و سیما، محمد هاشمی را ۳۰ خرداد ۶۲ از ریاست صداوسیما برکنار می‌کند و ابتدا حسن روحانی و سپس محمدجواد لاریجانی را بدین سمت منصوب می‌کند (هاشمی رفسنجانی، ؟؟؟، خاطرات سال ۶۲).

انتصاب از سوی رهبری	انتصاب از سوی رهبری
	اصول‌گرا
	نویسنده‌گی برنامه‌های رادیویی (۶۲)
	کارشناسی عمران / امیرکبیر
	کارشناسی ارشد مدیریت
	مدان فرهنگی جهاد دانشگاهی امیرکبیر - مشاور طرح و برنامه شورای عالی انقلاب فرهنگی و عضو کمیسیون شورای این شورا (۶۵) - مشاور عالی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاون امور مجلس و استان ها و معاون امور سینمایی این وزارتخانه (۶۶-۷۱)
اردیبهشت ۱۳۸۳	تاکنون
۲۴ بهمن ۱۳۸۲	۳ خرداد ۱۳۸۳
	۱۳۳۸
علی لاریجانی	سید عزت‌الله ضرغامی

(جدول ۵)

سازمان تبلیغات اسلامی

در ۲۵ بهمن ۱۳۵۹، آیت‌الله محمد امامی کاشانی طی نامه‌ای خطاب به رهبر فقید انقلاب اسلامی، اعضای شورای عالی تبلیغات اسلامی را به این شرح معرفی می‌کند: آقایان: جنتی (عضو شورای نگهبان)، محمدجواد باهنر (عضو شورای انقلاب فرهنگی)، شرعی (نماینده جامعه مدرسین قم)، عبایی (از دفتر تبلیغات قم) و حقانی (رابط بین شورای عالی تبلیغات و شورای هماهنگی) (صحیفه نور، جلد ۱۴: ۵۹/۱۱/۲۵). امام خمینی در پاسخ، شورای مذکور را تأیید و در عمل سازمان تبلیغات اسلامی تشکیل می‌شود. ۳۰ مرداد زمستان سال ۶۷، آیت‌الله محمدرضا مهدوی کنی رئیس شورای عالی سازمان تبلیغات طی نامه‌ای از امام درخواست می‌کند تا برای سازمان یک نفر به عنوان رئیس یا مسئول تعیین شود و سرانجام در فروردین سال بعد آیت‌الله احمد جنتی به عنوان اولین رئیس سازمان تبلیغات منصوب می‌گردد.

۱. اطلاعات مربوط به علی لاریجانی در جدول وزرای فرهنگ و ارشاد اسلامی ذکر شده است.

۲. مطابق اصل ۱۱۰ قانون اساسی.

۳. اول تیر ۱۳۶۰ به عنوان روز رسمی تأسیس سازمان تبلیغات معرفی شده است.

ارزش و نگرش	اطلاعات		تجربه				نام و نام خانوادگی	ردیف	
	نحوه انتخاب	پایگاه فکری یا سیاسی	سوابق پژوهشی یا نگارشی	مدیرک جزوی یا دانشگاهی	سوابق مدیریتی مرتبط				سوابق غیر مرتبط
					طول مدت مسئولیت	پایان			
انتخاب از سوی رهبر کبیر انقلاب اسلامی	انتخابی - انتصابی	انتخابی	اصول گرا	تدریس در مدرسه علمیه حقایق ترجمه: اثبات الهیات، لفظ الهیجه، تحف العقول و المواعظ العذیه	تدریس در مدرسه علمیه حقایق	۷۱ تیر	۱۴ فروردین ۶۸	رئیس سازمان تبلیغات اسلامی	احمد جنتی
انتخاب از سوی رهبر انقلاب	انتصابی	انتخابی	اصول گرا	تدریس در حوزه‌های علمیه تألیف: اصل قانون های جرائم و مجازات ها دکترای فقه و حقوق جزا/ شهید مطهری	مدیر آموزش متوسطه مدرسه عالی شهید مطهری	۸۰ مهر	۸ تیر ۷۱	رئیس سازمان تبلیغات اسلامی	محمود محمدی عراقی
						۸۰ مهر	۸ تیر ۷۱	رئیس سازمان تبلیغات اسلامی	سید مهدی خاموشی
						۱۳۴۱	۳ مهر ۸۰	۱۳۴۱	

(جدول ۶)

شهرداری تهران (سازمان فرهنگی هنری)

سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران در حالی در سال ۱۳۷۵ تأسیس شد که یک دوره پنج ساله از تولد فرهنگ سراها در تهران می گذشت و بر سر نحوه اداره آنها اختلافات گسترده ای بروز کرده بود. عالی ترین رکن سازمان، هیئت امناست که از وزرای آموزش و پرورش و فرهنگ و ارشاد اسلامی و رئیس سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، رئیس شورای اسلامی شهر تهران، شهردار تهران، رئیس

۱. اطلاعات مربوط به محمدی عراقی در بخش سازمان فرهنگ و ارتباطات ذکر شده است.
 ۲. در این تاریخ، هیئت امنای سازمان تبلیغات نیز به ریاست آیت الله احمد جنتی تأسیس شد.

سازمان تبلیغات اسلامی، رئیس حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی، فرمانده نیروی مقاومت بسیج، مدیرعامل کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، رئیس شورای فرهنگی اجتماعی زنان شورای عالی انقلاب فرهنگی و رئیس نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها تشکیل می‌شود.

پس از تشکیل سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران، معاونت اجتماعی شهرداری نیز (که در تیر ۷۱ تأسیس شده بود) که شرح وظایفش در پاره‌ای موارد با سازمان فرهنگی هنری نزدیک بوده، زیر نظر رئیس سازمان اداره شده است، اما این روالی همیشگی نبوده و نظیر دوره اخیر، معاون اجتماعی و رئیس سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران، یکسان نیست.

ردیف	نام و نام خانوادگی	تجربه				اطلاعات		ارزش و نگرش		
		سمت	تاریخ تولد	طول مدت مسئولیت		سوابق غیر مرتبط	سوابق مدیریتی مرتبط	پایگاه فکری یا سیاسی	نحوه انتخاب	
				آغاز	پایان				انتخابی	انتخابی-انتصابی
	مختار و اعظمی	رئیس سازمان فرهنگی هنری		۷۵	۷۸			اصول گرا	انتصاب از سوی شهردار تهران	
	مهدی ارگانی	رئیس سازمان فرهنگی هنری و معاون اجتماعی و فرهنگی	۱۳۳۲	۷۸ پاییز	۷۹ پاییز		کارشناسی علوم اجتماعی	اصلاح طلب	انتصاب از سوی شهردار تهران	
	محمدعلی زم	رئیس سازمان فرهنگی هنری و معاون اجتماعی و فرهنگی		۷۹	۲۰ خرداد ۸۲			اصول گرا	انتصاب از سوی شهردار تهران	
	استفدیار رحیم‌مشایی	رئیس سازمان فرهنگی هنری و معاون اجتماعی و فرهنگی	۱۳۳۹	۸۲	۸۴	مدیرکل اجتماعی وزارت کشور	کارشناسی الکترونیک / صنعتی اصفهان	اصول گرا	انتصاب از سوی شهردار تهران	
						مدیر رادیو پیام مدیر رادیو تهران مدیرمسئول مافنامه سروه				

معرفی رئیس‌جمهور به مجلس و رای نمایندگان	معرفی رئیس‌جمهور به مجلس و رای نمایندگان	معرفی رئیس‌جمهور به مجلس و رای نمایندگان	معرفی رئیس‌جمهور به مجلس و رای نمایندگان
اصلاح‌طلب	اصول‌گرا	اصول‌گرا	اصول‌گرا
		عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت ایران	
کارشناسی ریاضی	کارشناسی ارشد مهندسی شیخی	رئیس دانشکده مدیریت و برنامه‌ریزی وزارت آموزش و پرورش مشاور شورای عالی انقلاب فرهنگی	کارشناس مشاوره لایحه و مست کارشناسی رشد منابع و تدارک مدیریت تولید تربیت مدرس
		معاون دانشگاه و دبیر شورای دانشگاه علم و صنعت	نماینده همدا / ۴ دوره
۸۴	آذر ۸۶	۸۸ آذر	تاکتین
۸۰	۲ شهریور ۸۴	۴۰ بهمن ۸۶	۸۸ آبان
۱۳۲۷	۱۳۳۰	۱۳۳۸	۱۳۳۸
وزیر آموزش و پرورش	وزیر آموزش و پرورش	وزیر آموزش و پرورش	وزیر آموزش و پرورش
مرتضی حاجی	محمود فرشبیدی	علی‌رضا علی‌احمدی	حمیدرضا حاجی‌بابایی

(جدول ۸)

۲- وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری

وزارت علوم جز قدیمی‌ترین سازمان‌های آموزشی در ایران است و سابقه تشکیل آن به سال ۱۲۷۲ شمسی بازمی‌گردد. نام و تشکیلات این وزارتخانه نیز به دفعات، قبل و بعد از پیروزی انقلاب دستخوش تغییر شده است.

رديف	نام و نام خانوادگی	تجربه		اطلاعات		ارزش و نگرش		
		طول مدت مسئولیت	سوابق غیر مرتبط	سوابق پژوهشی یا سیاسی	نگارش	مدرک حوزوی یا دانشگاهی	نحوه انتخاب	انتصابی
		تاریخ تولد	سمت	سوابق پژوهشی یا سیاسی	نگارش	مدرک حوزوی یا دانشگاهی	انتخابی-انتصابی	انتصابی
		تاریخ تولد	سمت	سوابق پژوهشی یا سیاسی	نگارش	مدرک حوزوی یا دانشگاهی	انتخابی-انتصابی	انتصابی

معرفی از سوی نخست‌وزیر و تأیید مجلس	معرفی از سوی نخست‌وزیر و تأیید مجلس	معرفی از سوی نخست‌وزیر و تأیید مجلس	معرفی از سوی نخست‌وزیر و تأیید مجلس	معرفی از سوی نخست‌وزیر و تأیید مجلس	معرفی از سوی نخست‌وزیر و تأیید مجلس	پیشنهاد نخست‌وزیر دولت موقت و تأیید شورای انقلاب
اصلاح‌طلب	اصلاح‌طلب	اصلاح‌طلب	اصلاح‌طلب	اصلاح‌طلب	اصلاح‌طلب	---
استاد دانشگاه علوم پزشکی تهران	استاد دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	ستاد دانشگاه علوم پزشکی	فوق تخصص جراحی عروق	فوق تخصص جراحی عروق	رئیس دانشگاه تهران مشاور وزیر فرهنگ و فرهنگ عالی	دانشیار علوم تربیتی دانشگاه شیراز استاد علوم تربیتی دانشگاه آسمان سنگ علمه و تربیت در دانشگاه تربیت معلم تهران - تألیف یا ترجمه نقدی بر فلسفه ملای
دکترای گوش و حلق و بینی / مشهد	دکترای گوش و حلق و بینی / مشهد	فوق تخصص جراحی عروق	فوق تخصص جراحی عروق	فوق تخصص جراحی عروق	رئیس دانشگاه تهران	کارشناسی فلسفه / تهران کارشناسی ارشد و دکترای فلسفه و تعلیم و تربیت و برنامه‌ریزی درسی / آمریکا
قائم‌مقام سازمان هلال احمر	قائم‌مقام سازمان هلال احمر	قائم‌مقام سازمان هلال احمر	قائم‌مقام سازمان هلال احمر	قائم‌مقام سازمان هلال احمر	رئیس دانشگاه پزشکی و دانشگاه تهران	
۶۸	۶۸	۶۳	۶۳	۶۳	۶۰ مرداد	عضو شورای مرکزی حزب مردم ایران
۶ آبان ۶۴	۶ آبان ۶۴	۶ آبان ۶۴	۶ آبان ۶۴	۶ آبان ۶۴	۶۰ مرداد	۵۸
۱۳۳۸	۱۳۳۸	۱۳۳۸	۱۳۳۸	۱۳۳۸	۵۹ شهریور	۵۷
وزیر فرهنگ و آموزش عالی	وزیر فرهنگ و آموزش عالی	وزیر فرهنگ و آموزش عالی	وزیر فرهنگ و آموزش عالی	وزیر فرهنگ و آموزش عالی	وزیر فرهنگ و آموزش عالی	۱۳۰۲
محمد فرهادی	محمد فرهادی	محمد فرهادی	محمد فرهادی	محمد فرهادی	حسن عارفی	علی شریعتمداری

معرفی از سوی رئیس جمهور و تأیید مجلس	معرفی از سوی رئیس جمهور و تأیید مجلس	معرفی از سوی رئیس جمهور و تأیید مجلس	معرفی از سوی رئیس جمهور و تأیید مجلس	معرفی از سوی رئیس جمهور و تأیید مجلس	معرفی از سوی رئیس جمهور و تأیید مجلس
اصلاح طلب	کارگزاران - اصول گرا	اصلاح طلب	اصلاح طلب	اصلاح طلب	اصول گرا
	دستیار آموزشی دانشکده برق پلی تکنیک تهران.		استاد گروه مهندسی شیمی دانشکده فنی و مهندسی دانشگاه تربیت مدرس	کارشناسی ارشد مهندسی شیمی / شیراز / دکتری تخصصی مهندسی شیمی / ارومیه	عضو جیت علمی گروه ریاضی دانشگاه شهید باهنر کرمان / عضو انجمن ریاضی ایران
دکترای کودکان / شیراز	کارشناسی ارشد برق / پلی تکنیک دکتری مهندسی پزشکی			کارشناسی ارشد مهندسی شیمی / شیراز / دکتری تخصصی مهندسی شیمی / ارومیه	کارشناسی ریاضی / اصفهان / کارشناسی ارشد ریاضی / تربیت مدرس / دکتری ریاضی / کرمان
رئیس دانشگاه شیراز	رئیس گروه فنی و مهندسی ستاد انقلاب فرهنگی و دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی			رئیس شورای توسعه آموزش عالی / عضو شورای عالی آموزش و پرورش / رئیس کمیته مرکزی تربیت دانشگاه‌ها، استاذ و معلمان و مدیران و آموزش عالی	مدیر پژوهشی دانشگاه شهید باهنر کرمان / استاذ نمونه دانشگاهی کشور / ۱۳۷۵
سرپرستی طرح طب روستایی / آینده شیراز / مجلس دوم انجمن شورای مرکزی جهاد دانشگاهی / انجمن و ستاد و شورای عالی انقلاب فرهنگی / آینده تهران / مجلس سیم	مدیر آموزشی و پژوهشی و رئیس مرکز کامپیوتر دانشگاه صنعتی امیرکبیر	نماینده اصفهان / مجلس پنجم			ریاست آموزش و پرورش شهر پاک عبود و رئیس شورای شهر کرمان / دوم
۷۳	۷۶	تابستان ۸۲	۸۴	۸۴	۸۸
۸ شهریور ۶۸	۲۶ مرداد ۷۲	۲۹ مرداد ۷۶	۸۲	۸۲	۲ شهریور ۸۴
۱۳۳۰	۱۳۲۵	۱۳۳۰	۱۳۳۴	۱۳۳۴	۱۳۳۳
وزیر فرهنگ و آموزش عالی	وزیر فرهنگ و آموزش عالی	وزیر فرهنگ و آموزش عالی	وزیر علوم، تحقیقات و فن آوری	وزیر علوم، تحقیقات و فن آوری	وزیر علوم، تحقیقات و فن آوری
مصطفی معین	محمد رضا هاشمی گلپایگانی	مصطفی معین	جعفر توفیقی داریان	محمد مهدی زاهدی	

معرفی از سوی رئیس‌جمهور و تأیید مجلس	اصول‌گرا	استاد دانشگاه مهندسی مکانیک دانشگاه علم و صنعت ایران / تألیف: مقدمه‌ای بر طراحی مأموره / روش‌ها جدید در حفظ، اما، تجدید و حفاظت	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری هوافضا/ انگلستان	معاون سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران قائم‌مقام معاونت دانشجویی وزارت علوم	معاون و رئیس مرکز تحقیقات و طراحی فناوری‌های نوین هوافضا وزارت دفاع / استادیار تهران / قائم‌مقام و معاون علمی، وزیر کشور	تاکنون	۱۲ شهریور ۸۸	۱۳۳۶	وزیر علوم، تحقیقات و فن‌آوری	کامران دانشجو
--------------------------------------	----------	---	---	---	--	--------	--------------	------	------------------------------	---------------

(جداول ۹)

گروه نظارتی و پشتیبانی

۱- شورای عالی انقلاب فرهنگی

در سال ۵۹ ستاد انقلاب فرهنگی با هدف اصلاح وضعیت نظام آموزش عالی تشکیل شد. این ستاد در شهریور ۶۲ ترمیم و در ۱۹ آذر ۶۳ به شورای عالی انقلاب فرهنگی تغییر نام داد.

۱۰۳

ردیف	نام و نام خانوادگی	تجربه		اطلاعات		ارزش و نگرش		
		طول مدت مسئولیت:	سوابق غیر مرتبط	سوابق مدیریتی مرتبط	مدیرک خنوزی یا دانشگاهی	سوابق پژوهشی یا نگارش	پایگاه فکری یا سیاسی	نحوه انتخاب
		پایان	آغاز	تاریخ تولد	سمت	انتخابی	انتخابی-انتصابی	
	دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی	شهریور ۷۳	۲۷ فروردین ۶۳	۱۳۲۵	دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی	رأی‌گیری در شورای عالی انقلاب فرهنگی و انتصاب از سوی رئیس‌جمهور	کارگران / اصول‌گرا	پایگاه فکری یا سیاسی
	دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی	بهمن ۷۵	۲ شهریور ۷۳	۱۳۳۶	دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی	رأی‌گیری در شورای عالی انقلاب فرهنگی و انتصاب از سوی رئیس‌جمهور	اصول‌گرا	پایگاه فکری یا سیاسی
	سید محمدرضا هاشمی گلپایگانی				سید محمدرضا هاشمی گلپایگانی			
	سید مصطفی میرسلیم				سید مصطفی میرسلیم			

- در بخش وزاری فرهنگ و آموزش عالی اطلاعات ذکر شده است.
- در بخش وزاری فرهنگ و ارشاد اسلامی اطلاعات ذکر شده است.

رای گیری در شورای عالی انقلاب فرهنگی و انتصاب از سوی رئیس جمهور	رای گیری در شورای عالی انقلاب فرهنگی و انتصاب از سوی رئیس جمهور
اصول گرا	اصول گرا
کارشناسی محیط زیست / تیز کارشناسی ارشد هواشناسی دینامیک و دکتری محیط زیست / فرانسه	استاد دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران
رئیس دانشگاه هنر تبریز	دکترای پزشکی / تهران / تحصیلات حوزوی
استادار آذربایجان شرقی رئیس دانشگاه سهند تبریز	رئیس کمیسیون مشورتی شورای عالی انقلاب فرهنگی / مشاور رئیس مجلس / چهارم و پنجم / عضو هیئت فرهنگستان علوم و معارف اسلامی / انقلاب فرهنگی
دی ۸۴	تاکنون
۲ بهمن ۷۵	دی ۸۴
۱۳۳۹	۱۳۴۰
دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی	دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی
محمدعلی کی نژاد	محمد رضا مخبر دزفولی

(جدول ۱۰)

۲ - کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی

در ماده ۳۴ آئین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب اسفند ۱۳۸۲ آمده است که کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی یکی از کمیسیون های تخصصی مجلس شورای اسلامی است. این کمیسیون برای انجام وظایف محوله در محدوده آموزش و پرورش عمومی، آموزش فنی و حرفه ای، آموزش عالی، تحقیقات و فناوری تشکیل می گردد. در مجلس اول کمیسیونی با نام آموزش، فرهنگ و تحقیقات متکفل امور این حوزه ها بود، این کمیسیون در مجلس دوم، به دو کمیسیون آموزش و پرورش و فرهنگ و آموزش عالی تفکیک شد و این تفکیک تا اواخر مجلس ششم نیز ادامه یافت. در این تحقیق برای جلوگیری از پراکندگی اطلاعات، صرفاً وضعیت کمیسیون آموزش و تحقیقات مورد بررسی قرار گرفته است.

نام و نام خانوادگی	سمت	تاریخ تولد	تجربه		اطلاعات	ارزش و نگرش		
			طول مدت مسئولیت	سوابق غیر مرتبط		نحوه انتخاب		
						سوابق مدیریتی مرتبط	انتصابی	انتخابی-انتصابی
محمدعلی شیخ	رئیس کمیسیون / مجلس پنجم	۱۳۰۸	۷۵ خرداد	۷۷ خرداد	رئیس دانشکده ادبیات دانشگاه شهید بهشتی	پایگاه فکری یا سیاسی	انتخابی	انتخابی-انتصابی
محمدصادق عبدخدایی	رئیس کمیسیون / مجلس سوم	۱۳۱۷	۶۸ خرداد	۶۷ خرداد	مدیرک جزوی با تحصیلات جزوی	سوابق فکری یا سیاسی	انتخابی	انتخابی-انتصابی
محمدسعید تسلیمی	رئیس کمیسیون / مجلس سوم		۶۸ خرداد	۷۱ خرداد	عضو هیئت علمی دانشگاه تهران	سوابق پژوهشی یا نگارشی	انتخابی	انتخابی-انتصابی
تجفلی جیبی	رئیس کمیسیون / مجلس سوم		۶۷ خرداد	۶۸ خرداد	تالیف اخلاق پزشکی، الا سوره فی حال القرآن و السه، خطبه گاه عطار: شرح مناظرات شهابیه	سوابق پژوهشی یا نگارشی	انتخابی	انتخابی-انتصابی

۱. در مجلس دوم کمیسیونی به نام کمیسیون آموزش و پرورش تشکیل شد و این کمیسیون تا مجلس ششم نیز به فعالیت مشغول بود.

۲. اطلاعات مربوط به ریاست این کمیسیون در سه سال اول مجلس اول، موجود نبود.

انتخاب از سوی اعضای کمیسیون	انتخاب از سوی اعضای کمیسیون	انتخاب از سوی اعضای کمیسیون
اصول‌گرا	اصلاح‌طلب	اصول‌گرا
	عضو هیئت علمی صنعتی اصفهان	
کارشناسی برق / امیرکبیر کارشناسی ارشد برق هسته‌ای / تهران دکترای انرژی هسته‌ای / آمریکا	دکترای فیزیک هسته‌ای / صنعتی شریف	مجترب و رئیس کمیسیون در مجالس چهارم و پنجم
رئیس دانشکده مهندسی برق دانشگاه صنعتی شریف		
عضو انجمن اسلامی دانشجویان آمریکا و کانادا / نماینده تهران	خبرنگار روزنامه اطلاعات	
خرداد ۷۹	خرداد ۸۳	تابشون
	خرداد ۷۹	خرداد ۸۳
۱۳۳۹	۱۳۳۷	
رئیس کمیسیون / مجلس پنجم	رئیس کمیسیون / مجلس ششم	رئیس کمیسیون / مجالس هفتم و هشتم
علی عباسپور تهرانی فرد	احمد شیرزاد	علی عباسپور فرد

(جدول ۱۱)

۳- کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی

کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی یکی از کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی است. این کمیسیون برای انجام وظایف محوله در محدوده فرهنگ و هنر، ارشاد و تبلیغات، صداوسیما و ارتباطات جمعی، تربیت بدنی و جوانان و زنان و خانواده تشکیل می‌گردد.

ارزش و نگرش	اطلاعات		تجربه				نام و نام خانوادگی	ردیف	
	نحوه انتخاب	پایگاه فکری یا سیاسی	سوابق پژوهشی یا نگارشی	مدرک حوزوی یا دانشگاهی	سوابق مدیریتی مرتبط	سوابق غیر مرتبط			طول مدت مسئولیت
انتصابی	انتخابی-انتصابی	انتخابی				پایان	آغاز		
						خرداد ۶۳	خرداد ۵۹		رئیس کمیسیون / مجلس اول
									اسماعیل فدایی

۱. اطلاعات مربوط به ریاست این کمیسیون در سه سال اول مجلس اول، موجود نبود.

بحث و بررسی

آنچه آمد، گزارشی توصیفی از وضعیت سوابق قابل احصای مدیران فرهنگی، پس از پیروزی انقلاب اسلامی تا کنون بود. با اتکا به اطلاعات ارائه شده در جدول مذکور، می توان در چند سرفصل به تحلیل داده ها پرداخت:

سهم نهادهای فرهنگی در هرم حکمرانی

بر اساس اطلاعات موجود در جدول ۲-۱، در مجموع ۱۰ نهاد فرهنگی کشور زیر نظر رهبری اداره می شوند که در این میان اکثریت آن ها (۷ نهاد) در حوزه نهادهای فرهنگی و هنری، ۳ نهاد آموزشی، علمی و تربیتی و یک نهاد نظارتی و پشتیبانی است. ۱۹ نهاد نیز در مجموعه دولت فعالیت می کنند که در حوزه آموزشی، علمی و تربیتی با ۹ سازمان، گستردگی بیشتری دارد و پس از آن با ۸ سازمان در حوزه فرهنگی - هنری و ۲ سازمان در حوزه نظارتی و پشتیبانی. مجلس شورای اسلامی نیز دارای ۴ نهاد مرتبط است که سه نهاد در حوزه نظارتی و پشتیبانی فعالیت می کنند. ۸ نهاد را نیز می توان در حوزه عمومی شناسایی کرد که از آن میان ۵ نهاد فرهنگی و هنری و ۳ نهاد آموزشی، علمی و تربیتی اند.

بدین ترتیب همان گونه که انتظار می رود دولت بزرگترین متولی سازمان های فرهنگی در کشور است و تقریباً در هر دو حوزه فرهنگی و هنری و آموزشی، علمی و تربیتی در صدر قرار دارد؛ مجلس نیز با ۲ نهاد پشتیبانی و نظارتی در کنار دولت قرار دارد. حوزه عمومی متأثر از حاکمیت نیز با ۸ نهاد مهم، دارای گستردگی و حضور بالنسبه وسیعی در فعالیت های فرهنگی در کشور است.

جمع	نظارتی و پشتیبانی	آموزشی، علمی و تربیتی	فرهنگی و هنری	
۱۰	۱	۲	۷	نهاد رهبری
۱۹	۲	۹	۸	دولت
۴	---	۳	۱	قوه مقننه
۸	---	۳	۵	نهادهای عمومی

(جدول ۱۳)

میانگین سنی مسئولان (در زمان پذیرش مسئولیت مذکور) و طول عمر دوره

مدیریتی.

۱۲	تعداد مدیران میانگین دوره مدیریت	۱۰ نفر	۴ نفر	۴ نفر	۳ نفر	۸ مدیر	۱۰	۱۰	۱۲
۳۳	میانگین دوره مدیریت	۲۸ ماه و ۳۱ روز	۴۹ ماه و ۷ روز	۸۷ ماه و ۳۲ روز	۹۲ ماه و ۷ روز		۲۸ ماه و هفت روز	۲۸ ماه و هفت روز	۳۳ ماه و ۱۰ روز
دهه		شصت	هفتاد و هشتاد	هفتاد و هشتاد	اصول گرا		شصت و هفتاد	شصت و هفتاد	هفتاد و هشتاد
گرایش		اصلاح طلب	اصول گرا	اصول گرا کارگزاران	هشتاد		کارگزاران - اصلاح طلب	اصلاح طلب	اصلاح طلب
بیشترین مدیریت		۱۲۰ ماه	۷۲ ماه	۱۳۳ ماه	۱۲۶		۱۰۸ ماه	۱۰۸ ماه	۷۲ ماه
دهه		شصت	هشتاد	شصت	شصت		شصت	شصت	شصت
گرایش		اصلاح طلب	اصول گرا	لیبرال	اصول گرا		لیبرال مکتبی	لیبرال مکتبی	مکتبی
کمترین مدیریت		۱۱ ماه	۱۷ ماه	۹ ماه	۴۰ ماه		۹ ماه	۹ ماه	۱۱ ماه
میانگین سنی		۴۲ سال و ۹ ماه	۵۲ سال و ۸ ماه	۴۱ سال و ۳ ماه	۴۷ سال و ۴ ماه		۴۸ سال	۴۸ سال	۴۵ سال و ۲ ماه
گرایش		اصلاح طلب	اصول گرا	اصول گرا	اصول گرا		اصول گرا	اصول گرا	مکتبی
سن پیرترین		۵۴	۵۷	۴۵	۶۳		۵۴ سال	۵۴ سال	۵۴ سال
گرایش		اصول گرا	اصول گرا	اصول گرا	اصول گرا		اصول گرا	اصول گرا	کارگزاران - اصلاح طلب
سن جوان ترین		۳۴	۴۹	۲۶	۳۹		۳۹ سال	۳۹ سال	۳۰ سال
وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی	رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی	رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی	رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی	رئیس سازمان تبلیغات اسلامی	رئیس سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران	وزیر آموزش و پرورش	وزیر علوم، تحقیقات و فناوری	وزیر آموزش و پرورش	وزیر علوم، تحقیقات و فناوری

۱. در زمان انتصاب.

۲. در زمان انتصاب.

۳. رئیس فعلی سازمان فرهنگ و ارتباطات.

۴. رئیس فعلی سازمان تبلیغات.

۴	۷۹ ماه و ۱۵ روز	هفتاد و هشتاد	اصول گرا	۱۰۹ ماه	هفتاد	اصول گرا	۴۱ ماه	۴۵ سال و ۴ ماه	اصول گرا	۴۶ سال	---	۳۹ سال	دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی
۳	۶۴ ماه و ۱۷ روز	هشتاد	اصول گرا	۹۲ ماه	هفتاد و هشتاد	اصلاح طلب	۴۸ ماه	۵۴ سال و ۴ ماه	اصول گرا	۵۴ سال	اصلاح طلب	۴۸ سال	رئیس کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی
۵	۳۷ ماه و ۱۷ روز	هفتاد و هشتاد	اصلاح طلب اصول گرا	۴۸ ماه	هشتاد	اصول گرا	۱۲ ماه	۴۸ سال و ۱۰ ماه	اصول گرا	۵۸ سال	اصول گرا	۴۰ سال	رئیس کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی

(جدول ۱۴)

مطابق اطلاعات ارائه شده در این جدول با عنایت به وضعیت ۱۰ سال عمده فرهنگی در کشور می توان جدول زیر را تحلیل کرد:

تعداد مدیران	میانگین بیشترین عمر مدیریت	میانگین کمترین عمر مدیریت	میانگین سن پیرترین	میانگین سن جوان ترین	جمع بندی
۶۲ مدیر	۹۷ ماه و ۱۷ روز	۲۲ ماه	۵۳ سال و ۱۰ ماه	۳۵ سال	

(جدول ۱۵)

علاوه بر این می توان نموداری از میزان اصول گرا، اصلاح طلب، مکتبی و یا لیبرال بودن مدیران فرهنگی مطابق جدول زیر ارائه داد:

ردیف	اصول گرا	اصلاح طلب	مکتبی	لیبرال	کارگزاران	نامشخص
۱	۴	۵	---	۱	---	---
۲	۴	---	---	---	---	---
۳	۲	---	---	۱	۱	---
۴	۳	---	---	---	---	---
۵	۶	۱	---	---	---	---
۶	۴	۳	۱	۱	۱	---
۷	۲	۶	۳	---	۱	---

۱. این کمیسیون و کمیسیون فرهنگی در بازه زمانی چهار مجلس اخیر مورد بررسی قرار گرفته اند.

---	۱	---	---	---	۳	دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی
۱	---	---	---	۱	۲	رئیس کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی
---	---	---	---	۱	۴	رئیس کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی

(جدول ۱۶)

وضعیت سوابق مدیریتی، تحصیلی و... و نحوه انتخاب

درباره وضعیت سوابق مجموعه مدیران فرهنگی کشور، از آنجا که اطلاعات درج شده در این بخش، کاملاً دقیق نبوده و بر اساس اسناد ارائه شده، گردآوری شده است، نمی توان با دقت زیاد و اعتماد بالایی آن‌ها را مورد بررسی قرار داد. با این همه، به نظر می رسد از وجه ایجابی، می توان سوابق مورد نظر را (با فرض اینکه مدیران مذکور تلاش داشته اند تا خود را متناسب با سمت مورد نظر معرفی کنند) مورد اسناد قرار داد. جدول زیر نشان دهنده اطلاعات مذکور در میان ۶۲ مدیر سازمان های فرهنگی بزرگ کشور است که در طول ۳۳ سال گذشته بر مسند امور حضور داشته اند:

۱۱۱

ردیف	نحوه انتخاب	تجارب	اطلاعات		سابقه پژوهشی - مدیریتی و تربیتی	تعداد مدیران	نوع انتصاب	
			سوابق پژوهشی یا نگارشی	مدیر کارگزار یا آموزشی یا دانشگاهی				
	انتصابی	انتخابی	۶	۱۰	۸	۳	۱۰ نفر	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
	انتخابی - انتصابی	انتخابی	۳	۴	۴	-	۴ نفر	سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی
	انتصابی	انتخابی	۲	۴	۲	۳	۴ نفر	سازمان صداوسیما ج.ا.ا
	انتصابی	انتخابی	۳	۳	۳	-	۳ نفر	سازمان تبلیغات اسلامی
	انتصابی	انتخابی				۲	۸ نفر	سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران
	انتخابی	انتخابی	۸	۱۰	۸	۲	۱۰ نفر	وزارت آموزش و پرورش
	انتخابی	انتخابی	۱۲	۱۲	۷۹	۹	۱۲ نفر	وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری
	انتخابی	انتخابی	۴	۴	۴	۳	۴ نفر	دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی
	انتخابی	انتخابی	۳	۳	۳	۳	۳ نفر	رئیس کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی
	انتخابی	انتخابی	۵	۴	۵	-	۵ نفر	رئیس کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی
						۲۵	۶۳	

(جدول ۱۷)

جمع‌بندی

۱۰ سازمان فرهنگی بزرگ مرور شده در کشور، بالغ بر ۱۰۰ مدیر عالی و ارشد داشته و دارند. این حجم بالای مدیریتی، نیازمند بهره‌گیری از روش‌های کارآمد و متناسب برای انتخاب مدیران فرهنگی است. در تحقیق حاضر تلاش شد تا به نحوی شایسته چشم‌اندازی از نحوه حضور مدیران عالی فرهنگی به دست داده شود. می‌توان در جمع‌بندی این مجال به پاره‌ای از نکات جالب توجه اشاره کرد:

- در برخی وزارتخانه‌ها نظیر علوم، تحقیقات و فن‌آوری معمولاً جریان‌ات اصلاح‌طلب بر سر کار بوده‌اند و در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تقریباً هر دو جریان اصلی به تساوی حضور داشته‌اند. پراکندگی این حوزه نشانگر ثقل بیشتر جریان‌ات اصول‌گرا به نهادهای نظارتی و اصلاح‌طلب و کارگزاران به حوزه فرهنگی و آموزشی است.

- میانگین عمر مدیریت در کشور چیزی بیش از ۴ سال را نشان می‌دهد و این یافته‌ای مهم و غیرمترقبه است؛ چه اینکه مرتباً در حوزه فرهنگ درخواست می‌شود که مدیریت‌ها کمتر تغییر کنند و به نظر می‌رسد حداقل ۴ سال که موارد افزون بر دو دهه هم در میان آن وجود دارد می‌تواند نشانه‌ای دال بر پایداری مدیریت فرهنگی در کشور باشد؛ و به ناگزیر بر طبق این یافته می‌توان ادعا کرد که ضعف در مدیریت فرهنگی صرفاً متکی بر تزلزل مدیران نیست.

- به طرز جالب توجهی، میان سوابق مرتبط مدیران و حوزه مسئولیتشان رابطه و قرابت وجود دارد. در برخی موارد این نزدیکی تا سرحد انطباق کامل نیز می‌رسد، ولی در بیشتر موارد به ویژه از نیمه دهه شصت به بعد، مدیران عمدتاً با سوابق مرتبط بر سر حوزه مسئولیت خود نشستند. این مسئله نیز یکی دیگر از باورهای غلط مبنی بر بی‌ارتباطی سابقه کار مدیران با حوزه مسئولیت را رد می‌کند. البته در مورد مدارک مرتبط با جدیت نمی‌توان این سخن را بر زبان آورد و در کمتر از نیمی از موارد، مدارک تحصیلی مرتبط با حوزه مسئولیت شده است.

- کمتر از ۱۵ درصد مدیران به شیوه انتخابی برگزیده شده‌اند و در اکثر موارد شیوه

ترکیبی مورد توجه بوده است. از این رو می‌توان این پرسش را مطرح کرد که شاید یکی از علل ناکارآمدی مدیریت فرهنگی در کشور، تکیه بر شیوه‌های ترکیبی انتخاب مدیران است.

- یک تصور رایج در کشور ارجحیت داشتن مدیران رشته‌های غیر علوم انسانی برای مدیریت در این حوزه‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که کم‌تر از ۴۰ درصد مدیران احصاشده، دارای تحصیلاتی در رشته‌های مهندسی یا پزشکی بوده‌اند و مثلاً در مورد وزارت علوم که این میزان دارای بالاترین درصد (۷۵ درصد) بوده، نمی‌توان این را عاملی برای ناکارآمدی مدیریت فرهنگی تلقی کرد.

منابع

- ---- (۱۳۸۹). لایحه بودجه سال ۱۳۹۰ کل کشور. تهران: معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور، مرکز داده‌ورزی و اطلاع‌رسانی
- احمدی، سید علی‌اکبر و دیگران (۱۳۸۷). بررسی و تبیین عوامل رفتاری و فرهنگی و سازوکار ثبت تجارب مدیران. دوماهنامه علمی - پژوهشی دانشور رفتار، شماره ۲۹، تیر ۸۷، صص ۱۷-۲۸
- ازگلی، محمد (۱۳۸۵). درآمدی بر شناخت دانش و مهارت مدیران فرهنگی کشور. تهران: دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی
- اسفندیاری، محسن (۱۳۸۴). شیخ‌المعاین. رسالت، ۸ شهریور ۸۴
- اهرامی، هومن و مونا فتح‌علی‌خانی (۱۳۸۷). تبارشناسی مدیران فرهنگی جمهوری اسلامی، آسیب‌شناسی انتخاب و ارائه الگوی مناسب. همایش ملی توسعه و تحول در فرهنگ و هنر
- جعفری، علی‌اصغر و سعید بهروان (۱۳۸۷). شاخص‌های ارزیابی مدیریتی سازمان‌های فرهنگی. همایش ملی توسعه و تحول در فرهنگ و هنر
- حبیبی، محمد. (۱۳۷۹). خصایص مدیران فرهنگی. تهران: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی تبیان
- خبرگزاری ایرنا
- خبرگزاری ایسنا
- خبرگزاری فارس
- روزنامه همشهری <http://hamshahrionline.ir>
- سرینی واس آر. کاندولا (۱۳۸۹). بررسی ملاحظه‌ها و پیش‌ران‌های راهبرد مدیریت عملکرد فرهنگ‌بنیان. ترجمه: غلام جاپلقیان. دوماهنامه توسعه انسانی پلیس، سال هفتم، شماره ۳۳، بهمن و اسفند ۱۳۸۹، صص ۱۶۸-۱۲۸
- صالحی‌امیری، سید رضا و امیر عظیمی‌دولت‌آبادی (۱۳۸۷). مبانی سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی فرهنگی. تهران: پژوهشکده تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام
- صنایع، محمد و فاطمه براتلو (۱۳۸۵). تعیین چگونگی بررسی و آسیب‌شناسی دستگاه‌های فرهنگی و رتبه‌بندی آن‌ها. تهران: دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی
- عرب اسدی، حسین و کمیل رودی (۱۳۸۸). تغییر ساختار سازمانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مقدمه اثربخشی مدیریت فرهنگ. ماهنامه مهندسی فرهنگی، سال سوم، شماره ۲۷ و ۲۸، فروردین و اردیبهشت ۱۳۸۸، صص ۴۸-۶۰
- فتاحی اردکانی، حبیب‌الله (۱۳۸۵). بررسی نقش و جایگاه دستگاه‌های فرهنگی. تهران: دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی
- کاوسی، اسماعیل و مهدی تقی‌نژاد (۱۳۸۸). بررسی و ارائه شاخص‌های مناسب برای انتصاب و ارتقاء مدیران فرهنگی در کشور. فصل‌نامه مدیریت فرهنگی. شماره ششم، زمستان ۱۳۸۸، صص

۵۴-۳۹

- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
- مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی
- مظاهری، محمد مهدی و دیگران (۱۳۸۸). *ارائه الگوی مناسب جهت تعیین اولویت‌های مراکز فرهنگی و تحول آن بر اساس رویکرد اسلامی - ایرانی*. فصل‌نامه بصیرت. شماره ۴۴، پاییز ۱۳۸۸، صص ۲۶-۷
- ناظمی اردکانی، مهدی (۱۳۸۵). *چگونگی عزل و نصب مدیران فرهنگی*. تهران: دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی
- ناظمی اردکانی، مهدی و سوسن کشاورز (۱۳۸۵). *مبانی نظری مدیریت تحول فرهنگی در ایران*. تهران: دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی
- نائینی، علی محمد (۱۳۸۹). *آشنایی با سیاست‌گذاران و مجریان فرهنگی کشور*. تهران: ساقی
- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی: <http://farhang.gov.ir>
- ویکی‌پدیا
- یاور، بیژن و میثم میرطاهری (۱۳۸۷). *آسیب‌شناسی ساختار سازمانی فرهنگی و جایگاه نهادهای فرهنگی*. همایش ملی توسعه و تحول در فرهنگ و هنر